

Universal Declaration of Human Rights - Kpelle, Guinea

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

NUKAN MAAMENI YENYII BO PELE HU

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonna da tɔɔi gaa nukan nei yene yiihu diɛ legbɔɔba laa, tɛlinmo laa da lilaa di nwundɔɔi.

A ke lɛnɛɛ nukan dɔɔi gaa maane yene nuan diɛ pɛli kweiwoo boi, diɛ laa di maameni la, yi di hwa ke nɛimaarɔn da mɔnɔ di hu, bɛ kele yɛnɛnuan kaa bɔi.

A ke tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu bɛ maane maa ɔ kɔnwɔ, hɔge nukan hwɛpa pɛnɛ hwɛ gwei tɛgɛ hemɛi ɔi hu nɛitɔnɔnuan diɛ.

A ke lɔɔɔa kele yepuɔ gehu bɛ maane gu hwaɔa tɛgɛ bɔi.

A ke lɔi kele hu nuan bowoo bɛ, tɔɔi lele gaa hinaa di wɔɔ Kaalonnaa hu, yai a di wɔɔ tɛtɔwɔ yii lele nɛikulo, ye pɛnɛ ye di wɔɔ yii naane legbɔɔba laa hui.

A ke yene lɔi kele da nɔɔ kɔnɔn genɛi bɛ di liimu ɔ hɛgɛ nɛgbɔɔba lelei da tɔɔi gaa nei yene yii hu maa mɛni bai.

A ke gilipahɛ tɔnɔ ti hwilɛn nukan dɔɔi da nɔɔ legbɔɔba laa bɛ ge, ɔle yabɛ ke a di liimu hɛgɛ a gbɔɔkpɔ, yili bɛ a ge lɔi kele diwɔɔ naakɔn genɛ ɔ bo yene.

Maane nuteitei, ɔ make a kɔɔma yirɔa di gɔl diɛ, maakweli, da hutɔ bɛ da nɛgbɔɔba, da tɔɔi gaa nukan nei yenyii hu di hee di kpanɔa kɛnaa kele bɛ, ɔ make bɛyi ɔ wɔ naawoobo kaa lai, yili kele bɛ gei yene bilibili gemɛi nɔ naakɔn genɛi nei zea kaa Amɛlik lɔi hui, ɔ dɔn nɔa nei laa a kɔɔ kpalaa nɔ holo pou (10) gwɛlan nwaatɔnɔ pulu nɔn mɛinan yenan kɔu mɛihaaba (1948).

Dɔn nɔo toloo 1

Nukan gele kaa pɛlɛ kaa tanɔn, yiliba nu kɛle maawiyɛ pɛlɛ da tɔɔi gaa nei yenyii hu kɛpɛlɛ kaalɔ tanɔn; di kɛmɛni a nukan nɔa bɛ ge hwɛkɛli wɛlikɛmaa ɔ lɔ di luwai.

Dɔn nɔo veele 2

Dɔn nei huwoo kaa nukele bɛ tanɔn, guloju hwɛ ma ye ɔ ke a huwu mɛni, gu kɔɔ kɛpɛlɛ, gu lawoo, naala mɛni kɛna bɛlɛ, kilipahɛ huwu lɔpe, nei hu yii bo pɛlɛ bɛ, hɛn jɔɔbɔ pɛlɛ pɔ da nukaapɛlɛ da zɛgɛi, ye ɔ ke a hulonu da nɛnu yilipulu, ye ɔ ke lɔi gaa gbɔɔba ju mun, ye ɔ ke a lɔi yi gaa nii mɛlan nɔi yemu a ju mun dɔn nei huwoo kaa nukele bɛ tanɔn.

Dɔn nɔo zaaba 3

Maala kaa nukele yei ɔ yɛnɛkɛ, ɔ legbɔɔba laa hɔɔbɔ, ɔle gbinimaa ye kɔnɔ.

Dɔn nɔo naan 4

Nuta hwa pɛli lɛsi lualaa hu da tɔlaalaa hu, luolaa da luoyɔu huɔu lɔpe da kɛ.

Dɔn nɔo nɔɔli 5

Di hwə kia pai nuta mənɔɔboi, di hwə kia pai meni naanwana laai nuta ba, yi a nu kulo nulaa hu ələ eyə mələkpə ma.

Dɔn ɲoo mɛida 6

Kɛnɛ lɔpɛ gele, maanɛ nu kele ɲɔ kaa lonna, ə kɛ a ɔlɔn ɲaa ma.

Dɔn ɲoo mɛihwele 7

Nu kele pɛliai a ge tɔn niila ɲɛ tɔn mɛi. Nu kele hon bələ kaa tanɔn nukan maaton ɲɛi liila.

Dɔn ɲoo mɛihaaba 8

Maala kaa nukele yei ə li kititəŋə pɛle la; a gaa yɛ maamɛni yɛ ə piliju.

Dɔn ɲoo mɛinaan 9

Di hwa nu too gahwə ɲa, yi ɲun və mai. A wwalakɛti di maakwiya ɲɔɔ lɔɪba gahwa mɛni ɲɔɔ pələhu.

Dɔn ɲoo bou 10

Maala ka nukele yei, ə ɲɔɔ tian makɔɲɔ kititə ŋə pɛlela, ələ dian ti ə kɛ a ɔlɔn ɲaa ə make mɛni lɔpɛ daa zenwuɔn.

Dɔn ɲoo boukɔutanɔn 11

1. Nui lɔpɛ da mɛniɲɔɲɔɔ laahe ɲɔɔ, mɛniti hwa pɛli kɛi a ɲɔn, yi ɲɔn ti hwə ɔlɔn ni ponɔɲa kitikɛpɛle la, maakɔɲɔnuaan ɲɛi ba.

2. Tɔn hwa pɛli nui lɔpɛ honji mɛnita ba yiyai mɛni ti kɛi lowai, dɔn ti hwə kɛ laali; yilipulu mɛnikɛi lowai tɔn mə a laa nui ti mɛi, ə make a kwia.

Dɔn ɲoo boukɔu hweele 12

Nuta hwa naa lɔ mɛlan nii pələ hu, lɔ kpɛli-kpɛli, ɲɛi bɛlɛn mɛni hu, da gbiniba mɛni tamaa hu, naa kala pələ pɔ.

Dɔn ɲoo boukɔu haaba 13

1. Maala kaa nukele yei ə hiə a niibapələ, ələ ə he niiba kɛnaa ɲɔ lɔi hu.

2. Maala kaa nukele yei yɛ pɛli kuloi lɔi lɔpɛ hu, ə make gbɔɔ lɔi, ələ ə pənə ə ɲa gbɔɔ lɔi ti hu.

Dɔn ɲoo boukɔu naan 14

1. Nui lɔpɛ da ɲɛikɔu kpɔlu jeei, maala kaa ɲɛi ə maakilə lɔi takpɛli hu, yiyan nɔiti a pɛli ɲɛe hee mu.

2. Maakiləlaa ti hwa pɛli tɛŋɛi mɛni nɔɲɔn kɛmun gbɔɔkpɔ pɔ yi hwə ba lɔi ɲun ma mɛniɲɔɲɔn da kaala.

Dɔn ɲoo boukɔu lɔli 15

1. Maala kaa nukele yei ə lɔi lonna hɔlɔbo.

2. Di hwa pɛli lɔilonna kuloi nu yei hulu mɛni hu ələ maala hwə ɲɔɔ nu yei hwə ɲɔ lɔilonna maahwalin.

Dɔn ɲoo boukɔumɛida 16

1. Nɛɛnu da hulonu da həli kpilayela da di laɲayela da pɛli heei di keɔ guloju hwə ma yɛkɛ la a huɠu mɛni, lɔilon na mɛni, əlɛ yala pələ mɛni. Di pɛliɛ a di ke niibo ti hu, ə makɛ di taɠai lowai.

2. Lɛgbɔɔba da laana bɛ a hilətai laa ma.

3. Pɛlɛn mɛ ba a kpɔmaayi hɔɔɔma, əlɛ maala ka jɛi gbɔmayii ti da nɔi jɛitɔwɔ nuaan di maakɔɲɔn.

Dɔn ɲoo boukɔumɛihweelɛ 17

1. Nukan lɔpee jɔlɔbo hɛn gaa a bɔɔ, ə makɛ g boukɔuaa kpɔn ju.

2. Di hwa nu yee kpilan di hwə jɔlɔbo hɛn gulo jɛi.

Dɔn ɲoo boukɔumɛihaaba 18

Nui lɔpee a pɛli gbɔwɔ kilɪɲahɪə kɛi, niiba yiibo pələ hu. Mukulaa ba a pɛli niiba kalan gei, ə niiba yiibo juwu yii bo pələ hu.

Dɔn ɲoo boukɔumɛinan 19

Maala kaa nui lɔpee gələ yei ɲɔɔ kilɪɲahɪɛ lɛ ə gweiwoobo, ə gilipuju kweli, ə jɔlɔbo ə nɛi nuta kpɛli ɲaa diə kɛnakele yi ɲɔu hwa kɛ ju.

Dɔn ɲoo bouhwwheelɛ 20

1. Maala kaa nukele yei ə ɲundɔ kɛ, əlɛ ə kpɔn naa liilaa hu.

2. Di hwa nu yee kpəlɛn di hwə nɔ kpɔn ju.

Dɔn ɲoo bouhwwheelɛ kɔu tanɔn 21

1. Maala kaa nukele yei, ə tɔɔi hɔlɔbo ɲɔɔ lɔi ɲawoobo mɛni hu, a wala kɛ a yaa kpɪnii, ə kɛ nui a jɛɛ lɛmai.

2. Maala kaa nukele yei, ə kolokɛ gahanama ba ɲɔɔ lɔi hu. Yiyan nuta hon bɛtlə hwa tɛɠɛ mɛlan ma.

3. Lɔilonnii kilɪɲahɪə pələ bɛ lɔi ɲawobɔɔ a kuloju. Gilɪɲahɪə ti a kɔlɔn nɔi nɔi ɲaawobo nuan he luwai a kɛ a nɔi kwei nuan kələ laamaawoo.

Dɔn ɲoo bouhwwheelɛ kɔuweelɛ 22

Nu kele kɛmɛni a kpɔɲɔyɪi bo mun mɛ gɛ, ye kɛ kpɔn ninimu. Ninin ti bɛ maanɛ ə pa bɔ a yeelaholon; yelɔgei, kaalɔnnaa, əlɛ mɛni kɔlɔn ɲa.

Dɔn ɲoo bouhwwheelɛ kɔu haaba 23

1. Maala kaa nukele yei ə kolo kɛ, ə niiba kolokɛ tɛlinmo da ɲaanɛ pələ mɛi; ə gɛ hwə pa kɛ a nui kolo hwɔ ma.

2. Nu kɛkolo bɛ maanɛ di zalama; ə kɛ a hulonu da nɛnu.

3. Kolokɛmun lɔpee a pɛli kolokɛnuaan maakɔɲa kpɔn naai; a wala kɛti ə to da hu.

4. Kolokɛmun nɔpɛɛ maala kaa jɛi ə viitɔ, ə niiba pələ ɲaa kɛ. Gɛ kolo kɛi nowai jɛn ə kɛ a dɔɔ; əlɛ yilipulu ɲɔɔ hwitɔ lowai ye hala ma.

Dɔn ɲoo bouhwwheelɛ kɔu naan 24

Maala kaa nukan nei ɲɔɔ yii ə kɛ a bɛliya ju, ɔɔɔɔ hɔwɔ toa pono, yaa da nainuaan di kɛ di ɲaane hu; yii hwilɔnna: kɔɔɔɔ mɛni, maayilimɛni, yii mɛni, da hali mɛni, bɛɛ di maamɛni walawala ɲɛi kulo mɛni keɛ ba.

Dɔn ɲoo bouhwweeɛ kɔu lɔɔli 25

1. Kolo a wala kɛ nei, ɲɔn a pɛɛma, kolo hwaa kɛ nei, kalanɔnnaa a ɲɔɔɔ, a ɔɔɔ, a wala kɛti mɛni ta kpɛli a pɛɛma, yi hwa pɛli gbɔɔmu, maala kaa nei yi maakɔmaa ə bo.

2. Maala kaa logaa laa da lokolo di yei di kɔɔmaa hɔɔɔ. Gbɔmaa ti a pɛli kei logeɛ ba, ə make a wɛlilon.

Dɔn ɲoo bouhwweeɛ kɔu mɛida 26

1. Maala kaa nukele yei di jutɔ. Jutɔ ti hɔɲɔ hwɔ ma, yi kɔɔ hwilɔn maakwɛli kɔɔɔɔ ba. Maane kolo maakwɛli lakwɛli ə kɛ kɛna kɛɛ. Maane lakwɛli kɛnɛ kɛɛ laa ə kɛ kɛnaa kɛɛ ɔɔɔ, nui lɔpɛ gɛ hwaɲa a kɛ nei.

2. Maakwɛli ɲun ma ya baa ə nukan holoon naa bo, ə ɔɔɔ gaa ɲɛi yɛnɛ yii hu maawiye. Ya bɛ maane ə wooman, ɲɛimaa hwɛli, da wɛlikɛmaa di lɔ lɔi kɛɛ lowai, huwu ɲaa kɛɛ lowai ə gɛ liila ə kɛ diyei.

3. Maala kaa a longaanuaan yei di di lɔni hutɔ pɔɔ lɛn.

Dɔn ɲoo bouhwweeɛ kɔumɛihweeɛ 27

1. Maala kaa nukele yei ə gɛti kɛ nɔi ɲɔɔ tɛɔɔ laa kpaalɔ mɛi, ə pɛlima ə ɔɔɔ kulo.

2. Maala kaa nukele yei bɛlihɛn, gulohɛn, maa ə kɔɲɔ.

Dɔn ɲoo bouhwweeɛ kɔumɛihaaba 28

Maala kaa nukele yei, ə gɛtikɛ, yɛ dɔn ɲooɲaa ɲɛi bo di lɛ di kpaalɔ mɛi.

Dɔn ɲoo bouhwweeɛ kɔu mɛinaan 29

1. Nu yaakpɛli gɛti kaama kɔɔmaa yii hu. Maahɔɔɔ gbɔmaa yii ti bɛ a pɛli ɲɔɔ nukan naa laakulɔi a neɛ.

2. ɔɔɔ gaa nu yei yɛnɛyii hu da ɲɔɔ lɛgbɔba laa, maala keɛ hɔɔɔɔ ɲɛn lɔ gaama, ya baa a mɔlaa diwɛi kɔɔɔɔ, kɔɔmaa yii hu yi hulu mɛni hwɔ laa.

3. Maala ɲaa ti da lɛgbɔba ɲaa ti, gɛ pɔɔ hwa pɛli kei a juwu takpɛli yi yɛnɛ keɛ puɔ geba hwɔ mo li.

Dɔn ɲoo bouhaaba 30

Kpaɔ ta kpɛli hwɔ laa yi a pɛli dɔn ɲaa ɲɛi maamɛni piliju, yɛ nu ɲɔɔ ɔɔ gaa ɲɛi yɛnɛyii hu da ɲɔɔ lɛgbɔba laa kulɔi ɲɛi: yɛ ə kɛ a lɔi, a kɔɲɔ, ə make gu tɛitɛi.